

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's Gravenhage; Dr K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Groenheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoelstra, Kampen; Dr G. Kelzer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr C. Lindboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr D. Postma, Burgersdorp (Zuid-Afrika); Dr A. Ringwald, Soerabaja; Dr J. C. Rollmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's Gravenhage.

Adres der Redactie:

Prof. V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.

Voor 't Buitenland f1.75 en voor Ned.-Indië f1.60 — per jaar.
Advertentiën: 35 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Paulus' briefwisseling met de Kerk te Korinthe III. — Uit de Schrift: Christus' bloed gongedurfd. (Matth. 27: 25). — Kerkelijk Leven: De bloedschuld op mijn reis. Bond van Gereformeerden (Calvinisten) in Nederland VI. De Orde der Liturgie. De datum der Arminische Synode. Ad interim. — Geestelijke Adviezen: Geloofsverzekering II. — Literatuur en Kunst: De Probleem-roman als tijdsverschijnsel III. — Het Boek van de Week: Christus, onze Verlosser. — Perschoon, — Kerkenieuws.

HOOFDARTIKEL

PAULUS' BRIEFWISSELING MET DE KERK TE KORINTHE. III.

In onzen eersten brief staat duidelijk aangegeven, wat de aanleiding was tot Paulus' schrijven. Als plaats van schrijven wordt 16:8 uitdrukkelijk Efeze genoemd en de tijd is vrij nauwkeurig te bepalen, wanneer we slechts een schatting kunnen maken van den duur der verschillende gebeurtenissen, die plaats grepen sinds Paulus' vertrek uit Achaje's hoofdstad.

We kunnen daarom terstond den eersten brief doorloopen, zonder verdere inleidende opmerkingen te maken.

Nu maakt die brief op het eerste gezicht een schier verwarrenden indruk. Immers het schijnt alsof de apostel een bonte rij van de meest verschillende zaken zonder eenige orde bespreekt. Wat hebben al de zonden, die Paulus bestraft, met elkander te maken? Weinig of niets! De eenige oorzaak waarom ze aan de orde komen, is, dat zij bedreven werden te Korinthe en dat daarom vermaning of bestraffing noodig was.

Stel eens, dat we tot het resultaat kwamen, dat de toestand was, gelijk we dien zoo juist in gedeeltelijk vragenden vorm beschreven, dan zou daarmee niet het minste of geringste ten nadeele van onzen brief gezegd zijn. Wat Paulus naar Korinthe zond, is een echte brief, geen verhandeling in briefvorm. En het eigenaardige van een brief is o.m. juist, dat hij handelt over de dingen, die tusschen schrijver en geadresseerde moeten worden besproken, geheel afgedacht van de vraag, of die dingen al dan niet met elkander in verband staan. We moeten dan ook beginnen met een overzicht te geven van de onderwerpen, over welke Paulus schrijft, om daarna te overwegen, of die onderwerpen in groepen zijn in te deelen, onderling samenhangen of geheel los naast elkaar staan.

Het eerste punt, dat Paulus na groot en inleidend behandelt, zijn de partijschappen, die in de gemeente waren ontstaan. Het kwaad zat diep, want Paulus moet schrijven: dat een iegelijk van u zegt: ik ben van Paulus, en ik van Apollos en ik van Cefas en ik van Christus.

Er is over die partijschappen veel te doen geweest.

De Tübingsche school, die in de eerste helft van de vorige eeuw in Duitschland opkwam en ook in ons vaderland veel invloed had, meende hier den sleutel te vinden, die de poort opende naar het verstaan van het oude Christendom. Men moet, zoo oordeelden de Tübingers, die vier partijen in twee groepen deelen: een heiden-christelijke, waartoe behooren zij, die zich naar Paulus en Apollos noemen en een joden-christelijke, bestaande uit de aanhangers van Cefas of Petrus en Christus. Die

twee partijen meende men dan overal terug te vinden, hier zou de hoofdstrijd liggen, die in de oudste kerk gestreden is en die geleid zou hebben tot een soort verzoening in het ontstaan van de katholieke kerk. Deze speculatieve verklaring moge in haar ouden vorm niet veel aanhangers meer tellen, ze werkt nog altijd na, al zou het maar zijn in dien vorm, dat men overal in 1 en 2 Kor. verschillende dwalingen meent te kunnen vinden en dan verder in staat te zijn, die dwalingen met meer of minder zekerheid te schrijven op de rekening van één der partijen.

Zien we goed, dan is al zulk pogen vruchteloos. Paulus beschrijft nergens valsche leeringen in 1 Kor. Men kan vermoeden, dat de Jüdaistische dwaalleeraars uit 2 Kor. iets met Petrus te maken hadden en evenzeer onderstellen, dat Apollos wel de menschen, die van zekere welsprekendheid hielden aan zijn zijde gebracht zal hebben, maar dienaangaande bestaat niet de minste zekerheid. Het gaat niet aan om achter het: indien iemand van zichzelf betrouwt, dat hij van Christus is, van 2 Kor. 10:7 de leden der Christuspartij te zoeken.

Daarentegen staan twee dingen vast. Vooreerst, dat Paulus nergens met zoovele woorden aangeeft, dat hier partijen zijn bedoeld, die in zake leer of leven een bepaald door den Apostel afgekeurd of gebillikt standpunt innamen en in de tweede plaats, dat de Apostel althans met Apollos leefde in vriendschap en eensgezindheid. 1 Kor. 3:5 en 6; 16:12. Waren er dwalingen, dan zou Paulus niet nagelaten hebben ze te bestrijden. Daarom denken we bij de partijschappen te Korinthe het liefst aan ruzies zooals ze ook thans in een gemeente kunnen voorkomen, wanneer een deel van haar leden den eenen predikant en een ander deel een anderen predikant het hoogste stelt. Dat gaat vaak om uiterlijkheden, kleinigheden in stem of voordracht, gewoonten, die niets om het lijf hebben. Maar ondertusschen kan er verdeeldheid en bitterheid door ontstaan. Zoo heeft de een te Korinthe meer aan Paulus, de ander meer aan Apollos „gehad“. En toen men eenmaal begon zich naar menschen te noemen, greep men al hooger, een derde groep noemde zich naar Petrus, een vierde zelfs naar Christus, alsof het werk van Christus slechts aan een deel der gemeente ten goede kwam, alsof men in den naam van een mensch was gedoopt.

Bij de partijschappen sluit zich aan wat Paulus schrijft over de prediking, die op zulk een wijze geschiedde, dat meer op den vorm dan op 'den inhoud werd geleef. Ja, die twee stukken loopen in zekeren zin door elkander heen. Toch niet zóó, dat men het hechten aan den vorm bij de aanhangers van Apollos mag zoeken. Want als Apollos 3:4 vlg. even genoemd wordt, dan is het ook daar in verband met twist en tweedracht. De vorm der prediking, gelijk de Korintheërs dien begeerden, keurt Paulus af, maar het werk van Apollos prijst hij. We moeten het dan ook zóó zien, dat Paulus 1:17 handelend over zijn roeping om te prediken, daarbij laat aansluiten een vermaning toch bij de prediking op de hoofdzaken te letten, n.l. daarop, of zij Christusprediking is, en straks als hij verklaart, waarom hij in eenvoudigen vorm sprak, n.l. omdat de Korintheërs nog vleeschelijk waren, het bewijs voor die uitspraak geeft, door weer op de twisten te wijzen.

Deze uiteenzettingen van Paulus hebben nog niets van hun actualiteit verloren. Ze konden heden aan

een groote stadskerk in Nederland geschreven zijn. Zij leeren ons, hoe bij alle wisseling, de gemeenten bloot blijven staan aan dezelfde zonden. Zij openen onze oogen voor het eeuwig geldige van het Woord Gods, dat ons nu toespreekt, ook als het schrijft over de toestanden in de kerk, gelijk het voor bijna twintig eeuwen sprak tot de gemeente te Korinthe.

't Is onmogelijk al de onderwerpen uit den eersten brief aan de Korintheërs met dezelfde uitvoerigheid te behandelen, en te blijven binnen de grenzen, die aan deze artikelenreeks zijn gesteld. We doen hier en daar een greep.

In hoofdstuk 5 bespreekt de Apostel een ergerlijk geval van ontucht, er is een lid der gemeente, dat in overspel leeft met zijn stiefmoeder. Krachtig grijpt de Apostel in, zulk een zondaar mag in de gemeente niet geduld worden.

't Is evenwel merkwaardig, dat Paulus ook dit droeve voorval niet op zichzelf beschouwt, maar vooral let op de houding der gemeente. Was er slechts een schok van ontroering door de gansche kerk gegaan, toen deze zonde openbaar werd! Dit is het vreeselijke, dat het zoo geheel anders is gelopen. Men heeft het niet erg gevonden, hoewel het hier toch ging om een vorm van hoererie, die zelfs door de heidenen, op dit gebied zeker niet al te kieskeurig, algemeen werd afgekeurd. Maar neen, de kerk van Korinthe draagt het en — wonderlijk samentreffen — tegelijk meent men, zijn er althans die meenen, dat men met openlijke zondaren uit de wereld geen omgang hebben mag. Men vraagt zich met verbazing af, hoe zoo iets mogelijk is, doch herinnert zich spoedig, dat in alle tijden vleeschelijkheid en overgeestelijkheid bleken niet ver van elkander te liggen.

Men krijgt er oog voor, dat er in het centrum iets ontbreekt, de levenshouding der Korintheërs is niet goed.

Uit die verkeerde levenshouding komt het ook op, dat men bij twistzaken terecht gaat bij de heidensche rechtbanken. In het voorbijgaan merk ik op, dat 1 Kor. 6 vaak wordt misverstaan. Dat men in de Christenlanden waar Gods genade Christelijke rechters geeft, niet naar de overheid zou mogen gaan om door den sterken arm der overheid zijn recht te verkrijgen, volgt zeker niet uit 1 Kor. 6. De opzet, de hoofdzaken is blijkens vs 1 voor Paulus een geheel andere. Waarmee niet gezegd is, dat dan dit hoofdstuk zijn betekenis voor het heden zou hebben verloren. Integendeel, het geval moge zich dan onder ons niet zoo kunnen voordoen als in Korinthe, er staat nog meer in 1 Kor. 6 dan het „geval“. Er staat ook: Zoo is er dan nu ganschelijk gebrek onder u, dat gij met elkander rechtzaken hebt. Daar ligt de oplossing, het begin. En als dat ontbreekt, voorkomen of althans verholpen wordt, dan heeft 1 Kor. 6 onder ons zijn werking gedaan, al zijn er dan geen heidensche rechters, die we onze zaken kunnen laten beslissen.

De tot dusver besproken kwesties dragen alle in zooverre hetzelfde kenmerk, dat Paulus ze behandelt, eer hij ingaat op den brief, dien de Korintheërs hem hadden geschreven. Paulus heeft heel wat belangrijker punten op het hart, grooter bezwaren, en daarover moet hij het hebben voor hij de vragen der gemeente behandelt kan. Hoe Paulus die inlichtingen verkregen had? Inzake de twisten verwijst hij 1:11 uitdrukkelijk naar het huisgezin — daarmee kunnen kinderen, maar ook slaven zijn bedoeld — van Chloë. Niet onmogelijk had hij

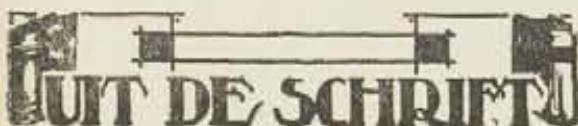
ook andere mededeelingen langs dien weg ontvangen. Ook kunnen Stefanus, Fortunatus en Achaïus, die den brief der Korintheërs overbrachten, hetzij uit eigen beweging, hetzij op aandrang, een en ander hebben verteld. Terwijl eindelijk, voor het geval de Sosthenes 1:1 dezelfde mocht zijn als die in Hand. 18:17 is bedoeld, Paulus ook door hem iets zou kunnen hebben vernomen van de toestanden te Korinthe. Dit laatste acht ik echter weinig waarschijnlijk.

Door het feit zelf, dat Paulus wat hij wist, eerst behandelt, dient hij den Korintheërs een geduchte afstraffing toe. 'Komt meer voor, dat men zelf de rechte verhoudingen uit het oog verliest en dat een ander er ons opmerkzaam op moet maken.

Gelukkig, als we ons daarbij door de Schrift laten leiden.

De Korintheërs waren zoo gelukkig in den Apostel Paulus een leidsman te vinden, die hen aldus hun ongerechtigheden onder het oog bracht. Gij zijt van Christus en Christus is van God, zoo heet het aan het slot van hoofdstuk 3. Als ze dat slechts in het oog houden, dan zullen de zonden, als hier zijn bestraft, worden vermeden.

F. W. GROSHEIDE.

Christus' bloed aangedurfd.

Zijn bloed kome over ons en onze kinderen.
Matth. 27 : 25.

Er zijn altijd schrijvers en sprekers geweest, die er behoefte aan hadden, het tafereel van de Joden, die de wraak van Jezus' bloed over zich durfden invoeren, voor de verbeelding van den lezer rondom af te zetten met kruisen. Met huivering in de stem vertellen ze van de kruisen, waaraan later, toen Jeruzalem verwoest is, de Joden zijn gehangen. En — zoo roepen zij dan uit: Zijn bloed is dus gekomen over hen, en hunne kinderen!

Maar moet men daarmee het verhaal van Christus' doem nu eindigen?

Zeker, zeker, daar zijn later kruisen geplant in menigte om Jeruzalem heen, en aan die kruisen hingen inderdaad de kinderen van deze menschen. Zeker, zeker, de Jood is een wandelaar, een zwerver. Maar zullen wij het plein van het praetorium afzetten met kruisen van Joden? En de verhandeling over den bloedkreet van dit verloren volk opsieren met een vignette van de lompen, de versleten sandalen, den krommen stok van den wandelenden Jood?

Laat ons wat beters zien.

Hier is Christus. Hij is al aan het kruis geslagen. Hij is verloochend naar de idee. En weel ge, wie daaraan meedoen? Weet ge, wie ook Zijn bloed over zich en hunne kinderen invoeren? En over wie het zoo ook komt? Dat zijn zij, die meenen, dat het bloed van Christus en het recht van God speelgoed zijn, een kleinigheid, een ding, dat men negeeren kan. Dat zijn m.a.w. zij, die zich van de bergrede ontdoen. Die zich, evenals hier de Joden, bedwelmen door de inventie van het begrip „kleinigheid“. Want de Joden durfden Jezus' bloed wel aan: het was een „kleinigheid“, een onschadelijk, een „middelmatig ding“. En wie zijn het dus, die met de Joden meedoen, al hangen ze nooit aan... een kruis? Die zich troosten in het opspreken van een „middelmatig ding“. Die allen mogen toezien. Want zij zeggen tot God: zijn bloed kome over mij en over mijne kinderen.

Laat hen de bergrede lezen, en vreezen voor den Profeet, die, om Zijn bergrede te handhaven, en vruchtbaar te stellen, den priesterlijken dood ervoor over heeft gehad.

Laat hen begrijpen, dat Christus' bloed in de wereld altijd komt. Het komt, — ja, daar valt al weer iemand in de rede. Ik hoor hem zeggen: het komt in de kruisen van de laatste Joden, bij de verwoesting van Jeruzalem. Maar wij kunnen dichter bij huis blijven: het komt over dien man, die vrouw, die misschien zou flauw gevallen zijn op Gabbatha, en tenminste vóór Golgotha, doch die voorts, o zoo „humaan“, den Christus, zelfs naar de idee, negeert. Zóó iemand bagatelliseert den Christus. En in Hem God.

Hij heeft dan ook gestreden tegen den hemel.

Als wij die Joden hooren roepen, dat Jezus' bloed een bagatel is in de wereld, dan denken wij aan Christus in Gethsémané. Daar werd Hij versterkt door een engel. Hij had dien engel daar gezien, en begreep toen, dat Zijn bloed door den HEMEL niet werd gebagatelliseerd. Het bleef daarboven in gedachtenis; het zou de gansche wereld bewegen. God handhaafde de bergrede over haar eigen Auteurs. Hij was een worm; en

iemand¹⁾ zei: dus was Hij een bagatel; wie zich tot worm maakt, moet niet hoos worden, als een ander op hem trapt: zijn bloed „komt niet“ — wat is een worm? — Maar God sprak in Gethsémané den Christus aan, en zeide door dien engel: zijt Gij een worm — nochtans gaat gij met uw geplaaide, nitgedreven bloed, de gansche wereld aan. Uw bloed is nooit het bloed van eenen exlex.²⁾ De gansche wet, die is in ied'ren druppel openbaar.

Ik denk aan dien engel, en ik zeg: ze spreken den engel tegen. Ze kunnen ook nooit tot dien engel zeggen: ik heb me vergist, en daarmee uit.³⁾

Ze weerspreken den engel! Wie? De aanstaande kruiselingen van Jeruzalem? Mensch, houd op: gij, ik.

O, Jezus, als uw bloed dan altijd komt, komt, komt, laat het dan komen in genade, en — om haar te behouden — in wrake levens. Wij loven U, o Heere, omdat Uw bloed nabij is. Men verzwijgt zijn wonderen. Neen, wij willen uw bloed, het bloed, dat spreekt, niet van ons weg-bidden,⁴⁾ doch het over ons afbidden. Kain, wees niet dwaas, tgmel niet over uzelf heen in den dollen roes, die zegt: Abels bloed — ik hoor het niet meer roepen, goddank, 'tis stom, 'tis eindelijk stom geworden. Het bloed van Abel-Christus spreekt: Kain, hoor toe. Het spreekt van recht en van genade. Het spreekt over de uiterste kinderen. Het wreekt zich allerchristeljkst: het wreekt zich, door zich weg te schenken in liefde, en door weg te stormen, wie de liefde niet verdragen wil. Luister! goed, verloren Joden: niemand zal door het bloed achtervolgd worden tot den dood, alleen maar, omdat het is uitgedreven, doch tenslotte omdat het niet mocht komen over u en uw kinderen tot vrede.

Kain, hoor toe: gij hebt uw Kainsteeken gekregen, niet om Abels bloed te vergeten, doch om het bloed, dat betere dingen spreekt dan Abel, nog te kunnen invoeren tot zaligheid. Gij moet eerst bij Abels Meerdere definitief beslissen: of gij den moord zult overdoen, dan wel de stem des bloeds zult hooren roepen tot uw vrede.

Deez' aarde dronk eens bloed en riep om wrake, En Abels bloed, vier duizend jaar, had wrake, Deez' aarde dronk weer bloed en riep om wrake, Doch Christus' bloed, dat is en blijft: genade.⁵⁾

Hoor: hij leeft altijd om voor ons te bidden. Want zóó komt Zijn bloed over ons en onze kinderen, mits wij den naam des Heeren en het bloed des Heeren niet „opheffen tot ijdelheid“.

K. S.

¹⁾ Nietzsche.

²⁾ Een exlex = iemand, die buiten de Wet geplaatst is.

³⁾ Vgl. Prediker 5 : 5.

⁴⁾ Par-aleithai, Hebr. 12 : 25.

⁵⁾ Naar Guido Gezelle.

De bloedvlek op mijn reis.

Naar menschelek wikkelen had ik mij thans reeds op den oceaan bevonden.

God heeft het in Zijn vrijmacht anders beschikt. De dood van mijn jongsten zoon bracht wijziging in mijn plannen.

Er is een bloedvlek geworpen op mijn reis, waarvan ik mij zooveel had voorgesteld.

Die bloedvlek zal ik steeds voor oogen hebben, waar ik mij ook in de Vereenigde Staten bevind en hoe aangenaam men het er mij ook zal maken.

Het menschelek hart overweegt: ware ik niet op reis gegaan, mijn jongen zou niet den drang in zich hebben gevoeld om na den laatste groet mij nog een allerlaatsten te brengen.

Doch dat zou miskenning inhouden van de Vaderlijke Voorzienigheid Gods.

Ook dit was in het boek van 's Heeren eeuwigen Raad aldus beschreven.

En zou nietig stof het durven bestaan te twisten met Gods Raad?

Hij heeft ook dit met liefde en wijsheid bestierd, al doorgroend ik het niet.

In deze dagen ondervind ik het bijzonder, welk een voorrecht het is Calvinist te zijn.

Want Calvinist te zijn beteekent: te leven uit en te rusten in het soevereine raadsbesluit des Heeren.

Ik moet hiervan even getuigen: ik zou niet weten, wat te beginnen en waar het te zoeken, indien ik geen Calvinist ware.

Natuurlijk drijft mij dat niet tot fatalisme.

Zeker, ik heb er niet op aangedrongen om de schuldvraag te stellen en op grond daarvan op rechterlijke vervolging aan te dringen.

Ik krijg er mijn lieven jongen toch niet door terug.

Maar wel acht ik het van publiek belang te vragen: hoelang zal men het nog dulden, dat de Gooische Tram, die ondanks zijn moderniseering, het oude menschenmoordend monster is gebleven, zijn luguber werk nog voortzet?

Naar mij van bevoegde zijde is verzekerd, is het signaal van de Gooische Tram van een scherp auto-claxon-geluid niet te onderscheiden.

Vermoedelijk dacht mijn zoon, dat een auto achter hem reed en waar er twee auto's met verblindende lichten hem tegemoet kwamen, wek hij uit naar de tramrails, in de meening daar veilig te zijn.

Men weet, zoo lichtte men mij in, dat het signaal van de Gooische Tram niet aan de eischen voldoet.

Men neemt nog steeds proeven ter verbetering. Is dat zedelijk verantwoord? Zoo vraag ik met het oog op toekomstige slachtoffers?

Waarom niet het oude belgeluid behouden, al klinkt dit nog zoo onwelluidend, totdat men een beter, maar afdoend waarschuwingssignaal heeft gevonden?

In onzen tijd raken menschenlevens hoe langer hoe minder in tel.

Dat is een symptoom van moreele verwording. De eischen van god Verkeer gaan vóór en boven alles.

Het christelijk geweten heeft daartegen luide te protesteeren.

Dan — het is geschied.

Gelijk ik van plan was verzorg ik nog de rubriek „Kerkelijk Leven“ in dit nummer.

Thans wensch ik vóór mijn vertrek de kopie ook voor het volgend nummer gereed te maken, want ik wil tot het laatst op mijn redactioneelen post blijven.

Rouw omfloerst mijn geest.

Misschien merkt men het hier en daar aan mijn artikelen.

Men vergeve mij.

Bond van Gereformeerden (Calvinisten) in Nederland.

VI.

Een vorig maal beloofden wij op de vraag, of wij de thans geopperde bezwaren tegen den Bond niet hadden voorzien, terug te komen.

Schrijver dezes kan alleen voor zichzelf antwoorden.

En dan verzeker ik: die bezwaren werden door mij ongetwijfeld voorzien.

Van sommige scribenten wist ik van te voren, dat zij die zonden inbrengen.

Maar er zijn er enkelen bijgekomen, van wie ik het niet had vermoed.

Ik wil hier wel een konfidentie doen.

Vijf jaar geleden nam ik reeds het initiatief voor een nationale organisatie van Calvinisten hier te lande.

Er werd een comité gesticht, waarin leden van verschillende kerken (het Hersteld Verband bestond nog niet) zitting hadden, onder wie ook een Hoogleraar van Kampen.

Het stond precies op dezelfde basis als de tegenwoordige, al was de formulering van den grondslag formeel een weinig anders, het beoogde precies hetzelfde doel als nu de Bond.

De structuur is dezelfde gebleven.

Toen brak het kerkelijk konflikt uit.

Ik achtte het raadzaam de voorbereiding tijdelijk stop te zetten en de comité-leden waren het daarmee eens.

Doch op een goeden zaterdag kwam iemand bij mij met de idee van een Calvinistenbond.

Ik adviseerde nog even te wachten tot de kerkelijke kruiddamp wat meer was opgetrokken.

Dit advies meende hij echter niet te moeten volgen en wendde zich tot den heer Colijn.

Een vergadering werd belegd, waar bleek, dat ook anderen met dergelijke plannen rondliepen.

Had ik liever gezien, dat op kleiner schaal in eigen vaderland werd georganiseerd en dat men zich meer direkt op internationale organisatie had geworpen, waar zulk een sterke drang openbaar werd om op groter schaal te organiseren, achtte ik mij niet verantwoord, daaraan weerstand te bieden.

Het leek mij verstandig het ijzer te smeden, terwijl het heet was.

De risico van den kruiddamp was daarmee aanvaard.

Ik voor mij ben ervan overtuigd, dat de geopperde bezwaren niet anders zijn dan een gevolg van gezichtsbeveling.

Het is een zich telkens herhalend verschijnsel, dat velen kort na een kerkelijk konflikt het juiste onderscheidingsvermogen missen.

De rook doet hun oog nog te veel tranen.

In den tijd der Dolantie sprak men van de Ned. Herv. Kerk heel lustig als van „Babel“. En van Hervormden kant vond men het heel gewoon om de mannen der kerkreformatie „dollen“ te noemen.

Samenwerking tusschen Gereformeerde elementen uit beide kerkengroepen leek toen een monsterverbond. Men wilde er niet aan denken. Thans echter, na meer dan veertig jaren, is dat alles veranderd. Heeft die verandering plaats gegrepen ten koste van beginselen? Niemand zal dat durven beweren.

Onze principiële bezwaren tegen de Hervormde kerk zijn zeker niet lichter geworden. Pas hebben wij die nog in ons blad ontwikkeld naar aanleiding van het bekende Reorganisatie-voorstel, dat begin dezes jaars door de Haagsche Synode werd verworpen.

Men zal ons niet kunnen beschuldigen, dat wij daarbij een blad voor onzen mond hebben genomen. Wij namen daarbij een strakker houding aan dan een voornaam deel van onze kerkelijke pers. Maar belette ons dit om te

erken
perso
lijk g
We s
werkin
tracht
gen g
kerkel

En
Dat
bezwa
Gerefo
Die
Men
broed
de
schrij
Zij
Zij
Ach
zijn e
Bij
ieman
rimpe
Van
blijven
Maa
Verba
op es
De
Als
afvrag
sitie
Van
schijn
zich t
Er
zijn
Voo
kant s
tikt z

Dat
onzen
Maa
Er
Er
waarn
aanva
samen
gelijk
schuill
Er
Wie
hebb
Die
er ma
En
Wat
waarin
Dit
wetens
liet h
En
werd
komt
misver
sel zu
norm

De
schap.
Niet
voor
Als
steld
ook d
Dan
Dan
Dan
Doel
door i
tuten
Men
En
Dat
daarvo
Laat
der Vr
bezwa
Heb
Assen
Heb
geen s
Heb
niet d
in zijn
beginn
Waa
enkele
den be
zij doi
persoon
de vo
orthod
In h
Ik w
teek bl
kwalifi
van A
Die

Van
schijn
zich t
Er
zijn
Voo
kant s
tikt z
Dat
onzen
Maa
Er
Er
waarn
aanva
samen
gelijk
schuill
Er
Wie
hebb
Die
er ma
En
Wat
waarin
Dit
wetens
liet h
En
werd
komt
misver
sel zu
norm

De
schap.
Niet
voor
Als
steld
ook d
Dan
Dan
Dan
Doel
door i
tuten
Men
En
Dat
daarvo
Laat
der Vr
bezwa
Heb
Assen
Heb
geen s
Heb
niet d
in zijn
beginn
Waa
enkele
den be
zij doi
persoon
de vo
orthod
In h
Ik w
teek bl
kwalifi
van A
Die

De
schap.
Niet
voor
Als
steld
ook d
Dan
Dan
Dan
Doel
door i
tuten
Men
En
Dat
daarvo
Laat
der Vr
bezwa
Heb
Assen
Heb
geen s
Heb
niet d
in zijn
beginn
Waa
enkele
den be
zij doi
persoon
de vo
orthod
In h
Ik w
teek bl
kwalifi
van A
Die

De
schap.
Niet
voor
Als
steld
ook d
Dan
Dan
Dan
Doel
door i
tuten
Men
En
Dat
daarvo
Laat
der Vr
bezwa
Heb
Assen
Heb
geen s
Heb
niet d
in zijn
beginn
Waa
enkele
den be
zij doi
persoon
de vo
orthod
In h
Ik w
teek bl
kwalifi
van A
Die

De
schap.
Niet
voor
Als
steld
ook d
Dan
Dan
Dan
Doel
door i
tuten
Men
En
Dat
daarvo
Laat
der Vr
bezwa
Heb
Assen
Heb
geen s
Heb
niet d
in zijn
beginn
Waa
enkele
den be
zij doi
persoon
de vo
orthod
In h
Ik w
teek bl
kwalifi
van A
Die

De
schap.
Niet
voor
Als
steld
ook d
Dan
Dan
Dan
Doel
door i
tuten
Men
En
Dat
daarvo
Laat
der Vr
bezwa
Heb
Assen
Heb
geen s
Heb
niet d
in zijn
beginn
Waa
enkele
den be
zij doi
persoon
de vo
orthod
In h
Ik w
teek bl
kwalifi
van A
Die

De
schap.
Niet
voor
Als
steld
ook d
Dan
Dan
Dan
Doel
door i
tuten
Men
En
Dat
daarvo
Laat
der Vr
bezwa
Heb
Assen
Heb
geen s
Heb
niet d
in zijn
beginn
Waa
enkele
den be
zij doi
persoon
de vo
orthod
In h
Ik w
teek bl
kwalifi
van A
Die

De
schap.
Niet
voor
Als
steld
ook d
Dan
Dan
Dan
Doel
door i
tuten
Men
En
Dat
daarvo
Laat
der Vr
bezwa
Heb
Assen
Heb
geen s
Heb
niet d
in zijn
beginn
Waa
enkele
den be
zij doi
persoon
de vo
orthod
In h
Ik w
teek bl
kwalifi
van A
Die

De
schap.
Niet
voor
Als
steld
ook d
Dan
Dan
Dan
Doel
door i
tuten
Men
En
Dat
daarvo
Laat
der Vr
bezwa
Heb
Assen
Heb
geen s
Heb
niet d
in zijn
beginn
Waa
enkele
den be
zij doi
persoon
de vo
orthod
In h
Ik w
teek bl
kwalifi
van A
Die

De
schap.
Niet
voor
Als
steld
ook d
Dan
Dan
Dan
Doel
door i
tuten
Men
En
Dat
daarvo
Laat
der Vr
bezwa
Heb
Assen
Heb
geen s
Heb
niet d
in zijn
beginn
Waa
enkele
den be
zij doi
persoon
de vo
orthod
In h
Ik w
teek bl
kwalifi
van A
Die